

STÖD- UTFODRING AV VILT

Svenska Jägareförbundet

VILTVÅRD FÖR ETT RIKARE LANDSKAP

Dovhjortar betar gärna på viltåkrar där klöver och lucern ingår.

STÖDUTFODRING AV VILT

Att stödutfodra vilt ska ses som både en del av jakten och en investering i viltbeståndet och kommande säsongs föryngring. Oavsett vilken viltart man vill gynna måste stödutfodring ske under hela säsongen, med början på hösten och gärna långt in på våren, till exempel april–maj. Att stödutfodra har flera fördelar, bland annat avleds viltet från skadekänslig skog och gröda.

STÖDUTFODRING AV KLÖVVILT

Under milda vintrar brukar klövviltet klara sig utan stödutfodring. Finns det gott om klövvilt i områden med skogsföryngring och fält med känsliga jordbruksgrödor kan det ändå vara idé att stödutfodra med tanke på de skador klövviltet annars kan ställa till med.

Stödutfodringen kan ofta läggas på en sparsam nivå om kontakt tas och samarbete sker mellan jägare och markägare av både jord- och skogsbruk.

Underlätta viltets födosök. Inom både jordbruk och skogbruk kan en viss anpassning av driften göras för att underlätta viltets födosök under vintern och på så sätt minska den aktiva stödutfodringen.

Om man inom skogsbruket planerar så att avverkning av tall- och lövskog sker under vintern kommer knopp, bark och kvist viltet tillgodo. Lämpligt är också att anpassa röjningen av lövsly så att en del av det begärliga uppslaget av löv får finnas kvar.

Arter som är attraktiva för klövviltet efter fällning:

Sälg, pil, viden	Rönn	Tall
Asp	Bok	
Ask	Ek	

Inom jordbruket finns flera åtgärder att tänka på som underlättar för klövviltet under vintern. För viltet är det mest positivt om det finns höstsådda grödor, men insådda fånggrödor i fält med attraktivt foder fungerar också. När sockerbetor och potatis har skördats på hösten är det för klövviltets del bäst om jordbearbetningen kan skjutas upp till på våren. I zonen mellan skog och åker kan man så in attraktivt viltbete, till exempel gräs, klöver och lucern. En annan positiv åtgärd är att anlägga viltåkrar som innehåller mycket vinterfoder. Val av gröda anpassas till klimatzon, jordmån och till det vilt som ska gynnas.

Rådjuren letar efter de första gröna skotten av örter och klöver på vårvintern.

Plogade gator i vall och höstgrödor ger möjlighet till bete för klöviltet och raphönsen.

Under vintern är det bra att ploga bort snö på vallar och höstsådda grödor så att viltet kommer åt de gröna växtdelarna.

Kron- och dovhjort, rådjur och vildsvin besöker ofta foderplatserna. Samtliga djur, även årskalvar, kid och ungar ska kunna stödutfodras här. Detta sker enklast genom att man anordnar många, mindre foderplatser och att man sprider fodret över en större yta.

Placera stödutfodringsplatsen så att djuren avleds från föryngringsytor och känsliga jordbruksgrödor. Läg den, om möjligt, på en avskild plats för att undvika onödiga störningar och så att djuren har uppsikt över omgivningarna. Undvik att placera utfodringsplatsen för nära en skogsbilväg eller gräns mot grannmarkerna.

OBS! En foderplats som används år från år kan bli en källa till spridning av parasiter och sjukdomar om den inte städas och saneras. Ett bra sätt att motverka detta är att kalka efter varje utfodringssäsong.

Skilj på åtel och utfodringsplats. I vildsvinssammanhang ska man skilja på utfodringsplats och åtel. Utfodringsplatsen ska vara en skyddad plats där ingen jakt får förekomma och där ska finnas foder tillgängligt kontinuerligt. Åteln, däremot, är en plats för jaktliga ändamål.

En åtel ska anläggas på en ostörd plats och så att den smälter in i naturen. Här fyller man på foder ofta och lite åt gången, några kilo i veckan brukar räcka. Typ av foder anpassas efter årstiden men lantbruksprodukter såsom spannmål, rotfrukter eller frukt förordas.

Livsmedel som innehåller socker skall helt undvikas, eftersom djurens tänder annars kan drabbas av karies.

Foder. Foderhäckarna eller de platser som utnyttjas för stödutfodring bör fyllas tidigt på säsongen så att djuren vänjer sig vid fodret innan vintern tar vid. Tillgänglighet och ekonomi avgör oftast vilket foder man använder.

Ensilage som stödfoder äts gärna av hjortdjuren under vintern.

Förslag på lämpliga foder

Ensilage
Havrekross blandat med betför
Spannmålskross
(vete, havre, korn, råg)
Majs
Ärter
Socker- och foderbetor

Rödbetor
Morötter
Frukt
Viltfoderpellets
Bladrikt hö
Saltstenar

Under våren är det lämpligt att ge klövviltet tillskott av salt, mineral- och spårämnen, till exempel selen, via saltstenar. Extra tillskott på vitaminer behövs inte då vitaminbehovet till stor del täcks av annat foder.

Saltstenarna sätts upp i anslutning till viltets trivselpplatser, till exempel vid en väl använd viltåker eller viltväxel, och gärna i närheten av vatten. Stenen placeras 0,5–2 m över marken på en avsågad, grov stam. Finns det mycket klövvilt inom området så beräknar man 1 saltsten per 50–100 ha.

Saltstenar besöks flitigt av hjortdjuren.

Fasanerna är lätta att locka till foderplatsen, använd gärna en fodertunna som fåglarna själv kan plocka ur.

STÖDUTFODRING AV FÄLTVILT

Fältviltet lever i en miljö i ständig förändring. Den karga jordbruksmiljön har inte mycket att erbjuda i form av skydd och foder under vintermånaderna. Därför är stödutfodring under vintern en betydelsefull del av de viltvårdsåtgärder som man bör satsa på för en jaktmark i jordbrukslandskapet. Under våren är det även viktigt att stötta genom föryngringsutfodring i tuppreviren.

Allmänt om foder och foderplatser:

- Anlägg viltåkrar.
- Avsätt refuger som erbjuder lämpligt skydd.
- Fodra på skyddade platser för fasanerna.
- Fodra raphönsen där de finns i landskapet.
- Se till att det finns grus tillgängligt för fåglarnas matsmältning.
- Finfördela gärna halm och strö på foderplatsen.
- Skapa balningsmöjligheter i sand eller jord blandad med aska.
Ploga upp stråk i vallar och höstgrödor vid rik förekomst av snö.
- Foderplatser drar även till sig svartfågel och predatorer, var beredd på viss reglering genom jakt och fångst.

I en bra fasanbiotop bör det bland annat ingå täta buskage och snår.

Fasanerna byter biotop alltefter årstid. Under hösten förflyttar sig fasanbestånden till de områden som kallas vinterbiotop. Inom dessa områden är det lämpligt att bedriva stödutfodring. På våren när tupparna börjar lämna vinterbiotopen för att söka upp passande revir kan det vara idé att sätta ut små foderautomater på platser som kan tänkas ingå som ett fasantupsrevir. Det gynnar fasanhönans fodersök och bidrar till en bättre häckning.

All stödutfodring ska börja tidigt på säsongen, lämplig tidpunkt är när skörden är över och fälten är tomma. Föryngringsutfodringen ska starta när tupparna börjar ta sina revir i månadsskiftet februari–mars och pågå till i slutet av maj när hönorna lagt sig på ägg.

Vid stödutfodring kan man antingen sprida fodret för hand eller med hjälp någon form av foderautomat. Att dagligen utfodra för hand kräver att man har jaktmarken nära boendet.

På marknaden finns det många typer av foderautomater, till exempel manuella, batteri- och solcellsdrivna. Hur många automater som behöver sättas upp beror på hur många fasaner som finns i området. En tumregel är att placera ut en automat per 50–75 fasaner.

Det kan vara bra att stödutfodra under ett tak som skyddar fodret för väder och vind. Det är också bra om det finns avrens från torken eller halm som man kan blanda in spannmålen i. För fåglarnas matsmältning bör det även finnas grov grus i anslutning till foderplatsen. Lämpliga fodermedel är spannmål, till exempel vete och råg, ärtor eller majs.

Rapphöns. Rapphöns är, jämfört med fasaner, betydligt mer svårflörtade och svårare att hjälpa under vintern. Det är snö och kyla som ofta avgör om de ska göra sig omaket att ta del av foder från den mänskliga handen. Vill man hjälpa dem måste man göra en enkel plats med skydd, foder och grus där de finns i terrängen.

Om det blir mycket snö och låga temperaturer kan rapphönsen dra sig till de fasanfoderplatser som ligger i deras aktivitetsområde. Ett sätt att hålla kvar rapphönsen i deras egen vinterbiotop är att ploga bort snön så att de når gröna växtdelar på till exempel gräsvall, råg- eller höstvetefält.

Utfodringsplatser i det öppna landskapet drar automatiskt till sig svartfågel av olika slag. Kråkor, råkor och kajor i stora vinterflockar kan bli ett gissel på en rapphönsfoderplats. Ett sätt att skydda rapphönsen mot rov- och kråkfåglar är att lägga foderplatsen i anslutning till en så kallad rapphönsgrind. Fodret läggs ut under den tillsammans med grovt grus.

Rapphöns äter frö och gröna växtdelar under större delen av året, men under vintern dominerar de gröna växtdelarna födointaget. Som stödutfodring föredrar de vete- och bovete-frö.

Rapphönsen äter i huvudsak gröna växtdelar under vinterhalvåret.

Där det finns klövervallar finns det fältharar.

Fälthare. Någon direkt stödutfodring för fälthararna förekommer inte men på utfodringsplatser för klövvilt och fälthöns är fältharen ofta en flitig gäst. Den tar gärna för sig av både spannmål, ensilage och rotfrukter.

En viktig stödåtgärd för fältharen är att se till att det finns gröna stråk i landskapet där det finns foder och möjligheter till skydd.

STÖDUTFODRING AV SMÅVILT I SKOG

Skogshare. Att stödutfodra skogsharen vintertid handlar om att förbättra det naturliga foderutbudet som är kvistbete. Den enklaste åtgärden är därför att fälla asp, björk och sälg. Skogsharen äter också helt vanligt hö. Detta kan läggas under ett fodertak eller bindas upp i bal eller kärve och hängas på en strategisk plats där haren har sin gång.

Genom anpassad markanvändning kan man minska behoven av utfodring. I en flerskiktad skog med stort inslag av löv, och där man dessutom toppröjer björk och tall, finns rikligt med foder utan att man behöver stödutfodra i någon större utsträckning. I ett varierat odlingslandskap med en kombination av höst- och vårsådda grödor, flerårig vall och trädor behövs inte heller lika mycket stödutfodring. Samråd med markägare och jägare över ägo gränser, så att ni kan samarbeta och du kan sätta in åtgärder där de ger mest nytta!

Skogsfågel. Det finns förespråkare för att stödutfodra skogsfågel, då i huvudsak orre, men det finns också motståndare till denna viltvårdsåtgärd. Man tvistar om vilken nytta stödutfodringen gör. I Finland stödutfodrades orrarna under flera årtionden tills man med olika studier kom fram till att det inte gynnade orrens fortplantning på något sätt. Orrarna är lätta att locka till utfodringsplatser eftersom de gärna samlas för att äta på åkrar eller öppna platser under hösten.

Tjädern lever nästan uteslutande på tallbarr under vintern och har knappast problem att hitta föda då.

Däremot kan man hjälpa skogshönsfåglarna med grus som läggs ut under ett tak av granris för att skydda det mot snö. Man kan också ha en automat med näringsrikt foder, gärna havre. Utfodringsplatsen ska läggas på en öppen plats i landskapet, till exempel skogsodling, myr eller hygge.

Dalripor kan man stödutfodra genom att fälla björkar.

Skogsfågel och ripor är beroende av lämpliga biotoper där utbudet av foder finns för alla årstiderna.

För mer information om viltvård

se www.jagareforbundet.se/viltvard. Där finns fler praktiska råd, nedladdningsbart informationsmaterial och kontaktuppgifter till lokala jaktvårdskonsulenter.

Där kan du också beställa de övriga broschyrerna i viltvårdsserien utan kostnad.

Allas viltvård

Predatorkontroll

Stödutfodring av vilt

Viltvård för ett rikare landskap

Viltvård för fåltvilt

Viltvård för klövvilt

Viltvård i odlingslandskapet

Viltvård i skogen

Vårda och anlägga våtmarker

Författare Poul-Erik Jensen

Svenska Jägareförbundet

Vårdar det vilda

VILTVÅRD FÖR ETT RIKARE LANDSKAP